

УДК 007:304:070

ПУБЛІЦИСТИКА МИСЛЕННЯ ПРО ГІДНІСТЬ ЛЮДИНИ (НА ОСНОВІ ПРАЦЬ ІВАНА ПАВЛА ІІ)

Надія Заблоцька

*Львівський національний університет імені Івана Франка,
бул. Генерала Чупринки, 49, 79044, Львів, Україна, e-mail: journft@franko.lviv.ua*

У статті автор порушує проблему гідності людини як образу Божого з позиції релігійної антропології вчення Папи Івана Павла ІІ.

Ключові слова: публіцистика, гідність, особистість, правда, орієнтири, істина, любов.

Сучасна людина переживає багато катаклізмів, як зовнішніх (економічна криза, безробіття), так і внутрішніх (духовна спустошеність, моральний нігілізм, невизначеність, неприйняття себе тощо). Ці катаклізми виникають як наслідок хаосу, дисгармонії, порушення природного закону та моральних настанов. Усе це сповнене раптові переорієнтації, постановкою акцентів на неправильні орієнтири, меркантильністю, секуляризацією. Також можна спостерегти глибокий дисбаланс духовних основ у житті людини, яка під здоровим способом життя розуміє лише відмову від нездорової їжі та шкідливих звичок. Такий стан речей негативно впливає на людину, одночасно принижуючи та нівелюючи її духовний світ, принижуює гідність особистості.

Людина є неповторним і оригінальним витвором Божої мудрості і майстерності. Папа Іван Павло ІІ говорить, що “людина — це ота перша дорога, якою повинна крокувати Церква” [5; 31]. Тому Церква, усвідомлюючи незрівнянну вартість кожної особи, голосить Євангеліє життя, а також робить усе, щоб донести до людини правду про неї саму, про суть її творення та буття. Спільну місію вбачає і публіцистика думання, світоглядні орієнтири якої спрямовані на одуховлення та облагородження особистості, піднесення її та обоження (наближення людини до образу Божого, який вона внаслідок гріхопадіння затьмарила). Адже публіцистика це — “словесна й візуальна сфери свідомості, вияв динамізму людського духу, політичне й морально-філософське освоєння історії та актуальної суспільної практики, всеохопний засіб формування особистості, площина зазначення вартостей та інтересів людей, соціальних груп і націй, втілення їх культурної ідентичності” [7; 24].

Сучасні темпи життя зароджують в людини бажання наздогнати, випередити чи, принаймні, іти в ногу з часом. Такий поспіх тягне за собою, з одного боку, потребу бути поінформованим, обізнаним, компетентним (це за умови, що людина має силу крокувати в такому темпі), з іншого — безнадію, апатію, від-

чуження від суспільства тощо. Сьогодні “темپ життя складається принаймні з трьох елементів: (1) темп роботи + (2) темп розваг + (3) темп технологічних новацій” [9; 53]. Медіа є одним з тих рушіїв, які запускають цю карусель до такої швидкості, що людина часто не помічає основоположних цінностей, які формують якість життя. Відтак, не лише матерія стає об’єктом продажу, а й сама людина, яка, не маючи медійного фільтра, потрапляє у поле реаліті-шоу. Натомість суспільству потрібні медіа, “які б вчили жити гідно, а не лише реагувати на життя, керуючись інстинктами” [7; 24].

Сьогодні є люди, які “втратили зв’язок з духовно-культурною традицією і тому особливо схильні піддаватися маніпуляції” [9; 55]. Проте є й ті, які продовжують шукати ідеї, істину, яка стане відповіддю та альтернативою до гамору та безпорядку. Такою альтернативою є релігійна публіцистика, яка апелює до духовного світу людини, її цінностей та моральних орієнтирів.

***Нехай ніколи не буде зневажена
найвища вартість гідності людини***

Іван Павло II

Публіцистика думання у своїй суті намагається дати відповідь не лише на поточні події, а й на екзистенційні питання буття світу, місце людини у ньому, осмислення пріоритетів та генерування світоглядних ідей. І частиною будь-яких розважань завжди буде людина, з її позитивами та недоліками, хибами та успіхами, адже це вона творить життя, історію, себе.

Від початку свого самоусвідомлення особа, звертаючи увагу на різні речі і прагнучи відкритися таємницям, які з ними зв’язані, в особливий спосіб пробує досліджувати себе саму, що зрештою впливає з її природи. Протягом століть постало багато різних теорій, які пояснюють, ким є людина. Катехизм Католицької Церкви зазначає, що “людина, тому що вона є образом Божим, має гідність особи: вона є не лише щось, але й хтось. Вона здатна пізнати себе, володіти собою, добровільно дарувати себе та входити у спільноту з іншими особами; вона покликана до союзу зі своїм Творцем” [6; § 357]. Іван Павло II, основує своє вчення про особу на Святому Письмі, говорить, що “людина стає справді собою, коли тіло і душа перебувають у глибинній єдності” [4; 10]. Розриваючи цю єдність гармонійної особистості, принижуючи тіло чи душу, людина “може стати засобом й орудником зовсім непередбаченого самознищення, супроти якого бліднуть усі досі знані нам з історії катаклізми й катастрофи” [5; 33].

Другий Ватиканський собор говорить, що “...все, що порушує цілість особи людської, як скалічення, тортури (різного роду вбивства — автор), завдані тілу та душі, насильство в напрямку психічного примусу; все, що принижує людську гідність (...), все те і подібні справи і практики є чимсь ганебним; заперечує людську цивілізацію, це є ганьба тих, які допускаються до того, ніж тих, хто скривджений, і це є найбільш противне честі Творця” [3; 528]. В останні роки, часи технологічних переворотів, замах на гідність людського життя виявляється не тільки в формі абортів чи евтаназії, але також в різних маніпуляціях: від прихованого насадження до відкритої брехні. Поборниками та заступниками гідності людини є невмирущі слова велетнів духа, надії та любові, зокрема Папи Івана Павла II, які поряд із Тарасовим “Я на сторожі коло їх поставлю слово” посяли й своє.

Підстави людської гідності

В ієрархії цінностей людина є більшою в своїй гідності від істот, найперше через присутність розумної природи. Людина є особовим творінням. Вона наділена свободою, гідністю, відповідальністю, свідомістю, совістю. Гідність людини — це вартість людської особи в Божому світлі і в призначенні. Вона є властивим атрибутом кожної людини, без визнання якого не може бути ні свободи, ні справедливості, ні миру в світі. Це та специфічна характеристика, яка ставить людину на вищий рівень, порівняно з іншими земними створіннями. Тому, “всі люди народжуються вільними та рівними у гідності та в правах. Вони наділені розумом і свідомістю, а тому повинні ставитися до інших у душі братерства” [2; 1].

Найвища цінність, що впливає з гідності, яка дана людині Богом, — це невід’ємне право на життя. Новий Завіт в численних порівняннях і притчах наголошує на вартості життя. Любов нас спонукує не тільки шанувати інше життя, але навіть дати своє задля ближнього. Іван Павло запевняє, що “людина не спроможна жити без любові”. Бо інакше “вона сама для себе стає незрозумілою істотою, її життя стає без значення, якщо їй не виявляється любови, якщо її не зустрічається з любов’ю, якщо людина її не переживає і собі не присвоює, якщо не бере в ній життєвої участі” [5; 20].

Окрім права на життя, з гідності людської особи впливають також й інші права, на які вказує Святе Письмо. Господь із самого початку дав людині не тільки право, але і можливість вільно висловлювати свої думки, коли показує Свої створіння людині: “як саме чоловік назве кожне живе сотворіння, щоб воно так і звалось” (Бут. 2:19). Право на сім’ю та на реалізацію Божественної властивості давати життя було оголошене тим, що “полишає чоловік свого батька й матір і пристає до своєї жінки, і стануть вони одним тілом” (Бут. 2:24). Право на працю було оголошене людині вже в райському саду, щоб “порати його й доглядати його” (Бут. 2:15).

В Новому Завіті, друга Особа Святої Трійці — Син Божий — стає Сином людським, приймаючи Собі природу людини. Цим самим Господь свідчить про високу гідність цієї природи. Бог вічний і всемогутній з’єднується по плоті з тією ж самою природою, якою володіє кожна людина. У новозавітному контексті Христос вказує на основний принцип, яким повинна керуватись людина у стосунках з іншими: “Все, отже, що бажали б ви, щоб люди вам чинили, те ви чиніть їм” (Мт. 7:12), адже саме через міжлюдські стосунки виявляється пошана чи непошана гідності особи. Бог виявляє людям особистий приклад поведінки: від обмивання ніг до самопожертвування на хресті: “Бо то Я вам приклада дав, щоб і ви те чинили, як Я вам учинив” (Ів. 13:15). Ісус Христос заповів: “Люби ближнього твого, як себе самого” (Мт. 22:39). Іван Павло II каже, що цими словами Христос вчить бачити в ближньому “не “інший — ти”, але бачити в іншій особі “інше Я”, [...] а, щоб усвідомити іншу людину, як “інше Я” необхідно прийняти факт її людськості, а тоді “пережити інше “Я” як особу” [1; 250]. Таким чином, Новий Заповіт підкреслює домінанту любові, як основного чинника в пошануванні гідності особи.

Кожну людину слід розглядати як унікальну, особливу й неповторну особистість, відмінну від усіх інших. Цей спосіб існування як особистісної неповторності надає особі образу Божого, робить її причетною до буття, бо її сот-

ворення є дією Божої любові, що утверджує буття як подію особистісного спілкування та взаємин [10; 13-14]. Отож, Бог кличе людину до спілкування. Людина є гідною цього. І це визнає Хтось вищий за неї, той, Хто створив і першим полюбив її. Оце покликання до спілкування з Богом є важливою підвалиною людської гідності. “До розмови з Богом людина покликана вже від самого свого сотворення: бо заіснувала вона тільки тому, що була сотворена Богом з любови, існує далі з любови і не живе вповні згідно з правдою, якщо свобідно не признає цієї любови і не віддасть себе своєму Творцеві” [3; 517].

Таємниця людини справді яснішає лише в таємниці Слова, що втілилося. Ісус Христос, “образ невидимого Бога” (Кол. 1, 15), є досконалою Людиною, що повернула сином Адама подобу Божу, спотворену першим гріхом. Оскільки людська природа була в ньому сприйнята, а не зникла, тому й була зведена до щонайвищої гідності. Бо Він, Син Божий, через Своє втілення певним чином з’єднався з кожною людиною [3; 521-523].

Другий Ватиканський Собор, посилаючись на біблійне і патристичне бачення історії спасіння, основою та запорукою гідності людини називає: 1) акт сотворення — на образ і подобу — який робить людину подібною до Бога; 2) спасіння людини — Бог Отець у Христі дарує нам спасаюче прощення. “Людина є настільки достойною істотою, що сам Бог віддав себе на страждання заради неї” [8; 490]; 3) есхатологію — воскресіння і зустріч людини з Богом на Страшному суді [3; 516]. Також, людина, як особове створіння, покликана через пізнання і любов, брати участь у житті Божому. З цією метою людина сотворена, в цьому підстава її гідності.

Вияв солідарності до гідності людини

Святе Письмо джерелом гідності особи, її вартості і недоторканності, визначає саме поняття створення людини Богом. Тоді, коли всі створіння були дані людині, щоб та панувала над ними і використовувала їх в розумний спосіб для своїх потреб (Бут. 1:28), сама людина залишилась неначе “зарезервована” Богові, як його “власність”. З цього випливає, що ніхто, крім Бога, не може приписувати собі права до життя інших чи свого власного життя. Людина завжди залишається вартістю самої в собі і для себе, тому є вільною і не може бути трактована, як знаряддя.

Беручи участь в Божому житті, людина набирає надприродної гідності як особа. На цьому наголошує папа Іван Павло II: “Людина є покликаною до повноти життя, яке перевершує вимір лише земного її існування, оскільки полягає в тому, що вона є покликана до участі в житті самого Бога. Гідність цього надприродного покликання об’являє велич та незмірну цінність людського життя навіть в його дочасному моменті” [18; 2]. Кожна людина є абсолютною вартістю, тому потрібно боронити її життя і шанувати його без жодних винятків, незалежно від стану і ситуації, в якій знаходимося. Ця засада має зміст не лише для християн, але й також для всіх тих, що приймають загальнолюдські вартості.

Порушення щодо гідності людської особи виникають в процесі міжлюдських стосунків. Заповіт Христа: “Будеш любити ближнього твого, як себе самого” (Мр. 12:31) — означає визнання своїх властивостей і прав за іншими та є основою для побудови таких стосунків між людьми, які б не суперечили люд-

ській природі, тобто не принижували гідності один одного. З гідності людини походять її права; з любові до ближнього — їх обмеження.

Людина є духовною особою, яка “наділена розумом, почуттями та свобідною волею, істотою, що здатна свідомо здійснювати своє буття, “володіти собою” та визначати своє свободне ставлення до себе, своїх пережиттів, почуттів та до всього іншого” [12]. Чи розуміє сучасне суспільство, зокрема засоби масової інформації, безумовну цінність людини? Адже воно (суспільство) не може існувати без осіб. Воно є штучним механізмом, який не може функціонувати без природних одиниць, клітин, якими є люди. Відтак суспільство не може стати живим організмом, який існує сам по собі, лише “свідомі зусилля особистостей, із яких складається суспільство, можуть оживляти суспільний механізм та підтримувати його подібність до організму” [16]. Звідси зрозуміло, що ці зусилля є наполегливою працею людини над собою, Церкви над паствою, публіцистики над аудиторією. І це не лише — залагодження ран суттєвих викривлень сучасності, а закладення духовної потреби жити із вічним Божим законом.

І сьогодні, якщо журналіст не керується духовними цінностями, у його творчості будуть проявлятися лише егоїстичні цілі звеличення та накопичення матеріальних благ. Але “для того, щоб повернути в журналістику плодотворний пафос, апостольський запал, треба сприймати творчість як гармонію серця і думки” [7; 277], щоб своєю працею — оперуванням словом — не понизити гідність особи і людське життя, загалом. І якщо говорити про дороговказ, життєвий маяк, до якого людина повинна йти, пробиратись, то це — Бог, який настільки полюбив її, що віддав їй усе, навіть Свого Єдинородного Сина. Натомість особа, яка створена на Його образ і подобу, не лише осквернює Його Слово, а й заперече та нищить сама себе, свою сутність як дитини Божої.

“Потрібні добрі автори, яким можна було б вірити, добрі вчителі, яких хотілося б слухати, добрі редактори, які забезпечують належний рівень. Де їх узяти? Навколо багато безробітного люду з дипломами, але вже без того світіння ідеалізму й народолобства, без уміння працювати на совість, без того, що ціхувало колишню інтелігенцію”.

Євген Сверстюк. *“Народження української інтелігенції”*

Сьогодні правда часто засліплюється рекламою та пропагандою, перекручується та домальовується. Завжди “було, є і буде багато неправди” [13], проте її треба гасити, сіючи нетлінне слово Істини, радісної Новини, Правди. Люди (зокрема журналісти, які мають владу нести слово) мають “два шляхи: бути голосами, які нарікають, чи діяти активно” [13]. Цей вибір журналіст здійснює згідно зі своїми внутрішніми переконаннями. “І тут постає питання внутрішньої свободи: чи я готовий у своєму маленькому житті йти на ризик, який вимагатиме від мене жертв?” [13], — воно залежить лише від духовності особистості.

Про покликання особистості, зокрема про роль праці журналіста, можемо говорити як про покликання, яке “пов’язане з тим, що Господь Бог наділив кожного з нас особливим життєвим шляхом, унікальними, властивими тільки їй талантами та можливостями (...) Господь Бог дав нам певні таланти, обставини, прагнення, мрії, а ми — свідомо, чи несвідомо, відповідаємо на виклик (...) Не існує єдиного правильного правила про життєвий шлях, проте потрібно завжди об’єктивно ставитися до свого покликання” [11] і пам’ятати про відповідаль-

ність, яку воно накладає. Місія публіциста — бачити в собі та інших оце покликання — насамперед, покликання бути людиною, а потім уже — майстром своєї справи, доброю новиною та носієм надії. А “бути “людиною” — основне покликання людини: “бути людиною” в міру дару, який вона отримала. У міру того “таланту”, яким є саме людство, а лише згодом — у міру усіх тих талантів, якими вона була обдарована” [14]. Бо, “якщо журналіст/публіцист не бачить більшого, ніж “арифметична маса”, не прагне сказати людям щось нове, їм ще невідоме, то навряд чи він кому-небудь буде потрібний” [17].

Іван Павло II зазначає, що “розвиток техніки, а теж і розвиток сучасної цивілізації, яка позначається володінням техніки, вимагають пропорційного розвитку моральності й етики, тим часом як отой другий, на жаль, здається, все ще залишається позаду” [5; 33]. Тому сьогодні “потрібно плекати культуру, яка допомагає людям отримати внутрішній орієнтир на здорове перебування в сучасному світі” [13]. Євген Сверстюк нагадує аксіому: “... якийсь прорив можливий тільки тоді, коли попереду йде духовний прорив, неодмінні складові якого — глибока віра і національний дух. Дешеві замітники в формі матеріальних обіцянок, інтелектуальних зусиль і нових технологій тут — як лялька проти живої дитини” [15]. Таку можливість мають журналісти, які своїм словом можуть виховувати, переконувати, формувати, настановляти людину. Ісус Христос робив усе для того, щоб змобілізувати та переконати своїх слухачів Правдою, але затримувався на порозі їх вільності. Адже Він подарував людині свободну волю, тому вона сама повинна зробити вибір між Правдою і неправдою, між нагородою та гріхом, між життям та смертю. І тепер Він робить усе для того, щоб сучасна людина зрозуміла правдиві цінності та побачила моральні орієнтири, а публіцистика, зараз — як засіб подачі слова, має можливість донести до особи ці настанови. Головне, щоби вона сама у них твердо вірила та ними керувалась. І “єдиною зброєю, — як зазначає Папа Іван Павло II, — якої вживає Церква (і яку повинна вживати сучасна публіцистика — автор), є зброя духа, зброя Слова і Любові, тому не може вона зректись оцього веління: “Проповідуй слово, наполягай вчасно і невчасно”...” [5; 41].

1. *Войтила К.* Участь чи відчуження? // Досвід людської особи. Нариси з філософської антропології. Львів: Свічадо, 2000. 386 с.
2. Всесвітня Декларація прав людини. ООН, 10 грудня 1948 р. Стаття 1.
3. Документи Другого Ватиканського собору. Львів: Свічадо, 1996. 759 с.
4. *Іван Павло II.* Бог є любов. Львів: Місіонер, 2008. 58 с.
5. *Іван Павло II.* Відкупитель людини. Львів: Місіонер, 2008. 78 с.
6. Катехизм Католицької Церкви. Жовква: Місіонер, 2002, § 357.
7. *Лось Й.* Публіцистика й тенденції розвитку світу: Навчальний посібник. Львів: ПАІС, 2007. 376 с.
8. *Підлісний Ю.* Гідність людської особи та деякі межові медичні практики // Документи єпархіальних соборів 2001-2002. Т. 1.
9. *Потятиник Б.* Медіа: ключі до розуміння. Львів, 2004. 312 с.
10. *Яннарас Христос.* Свобода етосу. К.: Дух і Літера, 2003. 258 с.
11. *Гузар Л.* Бізнес на духовні цінності // [Електронний ресурс] <http://innovations.com.ua/ua/articles/14357/lyubomir-guzar-biznes-ta-duhovni-cinnosti>

12. Гусак П. Свобода-рівність-справедливість: питання цінностей у секулярному суспільстві. // [Електронний ресурс] <http://www.ji.lviv.ua/n32texts/husak.htm>
13. Гудзяк Б. Скільки коштує гідність? // [Електронний ресурс] innovations.com.ua/ua/articles/14447/temp
14. Іван Павло II. Лист до сімей // [Електронний ресурс] <http://dyvensvit.org/blogy/241-blog-lidiji-gubych/4014-lyst-do-simej-svjatishogo-otcja-ivana-pavla-ii-vytjagu>
15. Сверстюк Є. Про національну честь // Українська правда. — 28 вересня 2007. — [Електронний ресурс] <http://www.pravda.com.ua/articles/2007/09/28/3291736/>
16. Чорноморець Ю., Шеремета О. Християнський солідаризм Андрея Шептицького // [Електронний ресурс] http://risu.org.ua/ua/index/studios/studies_of_religions/35426/
17. Шкляр В. Українська журналістика в контексті світової // [Електронний ресурс] www.journ.univ.kiev.ua/ij/tools/editor/uploads/.../4-УЖВКС-97.rtf
18. Іван Павло II. Енцикліка Evangelium vitae, № 2 // [Електронний ресурс] <http://krotov.info/acts/20/voityla/centes.html>

PUBLICISM THINKING ON HUMAN DIGNITY IN THE WRITINGS OF JOHN PAUL II

Nadia Zablotska

Ivan Franko National University of Lviv,
Generala Chuprynyky str. 49, 79044, Lviv, Ukraine
Tel. office: (032) 239-47-75
E-mail: journft@franko.lviv.ua

In this article the author raises the issue of human dignity as the image of God from the perspective of theological anthropology in the teaching of John Paul II.

Key words: publicism, dignity, identify, truth, guidance, love.

ПУБЛИЦИСТИКА МЫШЛЕНИЯ О ДОСТОИНСТВЕ ЧЕЛОВЕКА (НА ОСНОВЕ ТРУДОВ ИОАННА ПАВЛА II)

Надежда Заблоцкая

Львовский национальный университет имени Ивана Франко,
ул. Генерала Чупрынки, 49, 79044, Львов, Украина
Тел. оф.: (032) 239-47-75
E-mail: journft@franko.lviv.ua

В статье автор поднимает проблему достоинства человека как образа Божия с позиции религиозной антропологии учения Папы Иоанна Павла II.

Ключевые слова: публицистика, достоинство, личность, правда, ориентиры, истина, любовь.

*Стаття надійшла до редколегії 20.10.2011
Прийнята до друку 06.11.2011*